

ANDRZEJ KWAŚNIEWSKI

KSIĘGOZBIORY PRYWATNE ZACHOWANE W BIBLIOTECIE
KAPITUŁY KIELECKIEJ (XV–XVIII WIEK)

Księgozbiór kapituły kieleckiej znajduje się obecnie w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach. Rękopisy i druki kapitulne przechowywane wcześniej w katedrze zostały przeniesione do biblioteki seminaryjnej zapewne w latach 70. XX wieku¹. Rękopisy zostały oddzielone od druków i cały ich zbiór połączono z rękopisami biblioteki seminaryjnej. Druki kapitulne zostały umieszczone w jednej szafie, która znajduje się w sali ze starymi drukami zaliczanymi do poloników. Starodruki w seminaryjnej bibliotece mają dwa ciągi sygnatur i analogicznie dwa magazyny. Polonika opatrzono własnym ciągiem sygnatur i przechowywane są one w oddzielnym magazynie (mniejszym). Starodruki obce, oznakowane również własnym ciągiem sygnatur, przechowywane są w oddzielnym magazynie (większym). Szafa z drukami kapitulnymi znajduje się w sali poloników, stoi przy ścianie pomiędzy dwoma oknami. Druki kapitulne nie zostały podzielone na stare i nowe. Stanowią jeden zbiór i posiadają własny ciąg sygnatur. Jest to odrębny od poloników ciąg. Są więc w bibliotece seminaryjnej trzy ważne ciągi sygnatur: dla poloników, druków obcych i druków kapitulnych. Starodruki kapitulne obejmują ciąg sygnatur od sygnatury K.001 do K.00235. Niestety, nie umieszczono kart katalogowych księgozbioru kapitulnego w oddzielnej szufladzie. Karty są rozproszone (według alfabetu) po wszystkich szufladach z kartami 10 000 starodruków biblioteki seminaryjnej. Niepotrzebnie i bezcelowo utrudniono w ten sposób badania nad starodrukami kapitulnymi. Należałoby bowiem wśród 10 000 kart szukać tych sygnatur, które rozpoczynają się od oznaczenia K.00. Złożenie starodruków kapitulnych w jednej szafie stanowi jednak niezwykle fortunną okoliczność, przyczynia się do ograniczenia mozół i usprawnia badania. Faktycznie więc biblioteka kapitulna nie została rozproszona. Inkunabuły kapitulnej biblioteki zostały w przeszłości skatalogowane, sporządzone karty oddzielono od kart inkunabułów biblioteki seminaryjnej. Ułatwia to w znacznym stopniu poszukiwania. Na kartach katalogowych są jednak błędy. Ponadto, jak się okazało,

¹ Informacja o przeniesieniu pochodzi od ks. prof. Daniela Olszewskiego.

brak szeregu kart dla inkunabułów kapitulnych, które fizycznie znajdują się w księgozbiorze kapitulnym.

Biblioteka kapitulna posiada inwentarze ksiąg sporządzone w XVI, XVII i XVIII wieku. Zapisy tytułów i autorów ksiąg pozwalają na odtworzenie listy książek, które w na przestrzeni wieków znajdowały się w tej bibliotece. Większość tych książek (około 90%) zachowała się do dziś w istniejącym zasobie. Porównanie tytułów z historycznych inwentarzy archiwalnych z tytułami na kartach katalogowych biblioteki seminaryjnej w Kielcach doprowadziło do wniosku, że niektóre książki obecnie znajdują się poza księgozbiorem kapitulnym, a mianowicie w księgozbiorie seminaryjnym. Okazało się, że dzieła dziś posiadające sygnatury księgozbioru seminaryjnego mają zapisy proveniencyjne świadczące o wcześniejszej przynależności do księgozbioru kapitulnego. Niektóre zanim trafiły do biblioteki kapitulnej były własnością prywatną. W ten sposób w księgozbiorie seminaryjnym odkryte zostały cztery książki, należące niegdyś do Marcina z Kielc, Macieja z Końskich, Marcina Tomalinowskiego, Jana Hilarego Kasztulskiego. Poniżej, przy omawianiu poszczególnych księgozbiorów prywatnych, podane zostały przy tychże książkach sygnatury biblioteki seminaryjnej. Zapewne w przyszłości uda się znaleźć inne książki kapitulne w księgozbiorie seminaryjnym.

Księgozbiór kapituły kieleckiej był poddawany badaniom w przeszłości. Ksiądz Józef Zdanowski poświęcił niewielkie opracowanie rękopisom liturgicznym². Inne rękopisy (nieliturgiczne – czyli biblioteczne) doczekały się naukowego opracowania. Ksiądz profesor Jerzy Wolny sporządził katalog teologicznych rękopisów średniowiecznych³. XIV-wieczny antyfonarz kielecki był przedmiotem specjalnych badań muzykologicznych⁴. Dzieła teologiczne przechowane w kapitulnym zbiorze rękopisów są przedmiotem badań prowadzonych w kieleckim środowisku mediewistycznym⁵. Starodruki księgozbioru kapitulnego posiadają skromniejszą literaturę. W przeciwieństwie do manuskryptów nie ma katalogu obrazującego w pełni ich zasób. Przyczynkarskim opracowaniem w tym zakresie jest artykuł Piotra Kardysia oparty na katalogu kartkowym znajdującym się w bibliotece seminaryjnej w Kielcach. Na kartach tych znaleźć można niektóre zapisy proveniencyjne⁶.

W związku z przygotowaniem pracy doktorskiej na temat księgozbiorów parafialnych w prepozyturze kieleckiej w XVIII wieku podjęte zostały szersze badania nad sta-

² J. Z d a n o w s k i, *Iluminowane rękopisy księgozbiorów kapituł katedralnych i seminarium duchownego w Kielcach oraz kościoła parafialnego w Miechowie*, Kielce 1929.

³ J. W o l n y, *Inventaire des manuscrits théologiques médiévaux de la bibliothèque du chapitre à Kielce*, „Mediaevalia Philosophica Polonorum” 16, 1971, s. 43–85.

⁴ T. M i a z g a, *Antyfonarz kielecki z 1372 roku pod względem muzykologicznym*, Graz 1977.

⁵ K. B r a c h a, *Statuta vel precepta scholarium. Przyczynek do dziejów dawnej szkoły w Kielcach w XV w.*, „Studia Muzealno-Historyczne” (dalej: SMH) 3, 2011, s. 31–51. P. K a r d y ś, *Stanisław z Jankowic – kanonik kielecki z XV wieku i jego księgozbiór*, SMH 3 (2011), s. 87–97. T. O s o w s k i, *Sermones de sancto Adalberto v pol'skom stredovekom kazatel'stve*, [w:] *Svätý Vojtech–svätec, doba a kult*, red. Jaroslav N e m e š, Rastislav K o ť i a k, Bratislava 2011, s. 140–148.

⁶ P. K a r d y ś, *Przyczynki do dziejów księgozbioru kolegiaty kieleckiej w średniowieczu i w okresie wczesnonowożytnym*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” LVII–LVII, 2006–2007, s. 17–44.

rodrukami kapitulnymi w Kielcach⁷. Dostęp do zasobu kapitulnego umożliwił przeprowadzenie kwerendy i przedstawienie wyników badań na temat XVIII-wiecznych księgozbiorów. Owocem tych badań było m.in. odkrycie w księgozbiorze kapitulnym książek pochodzących z prywatnych księgozbiorów duchowieństwa. Księgozbiory prywatne w ciągu wieków różnymi drogami trafiały do biblioteki kapitulnej, znajdowały się tam w XVIII wieku i pozostają nadal niemal w takiej samej ilości. Porównanie wyników kwerendy w zakresie notatek własnościowych z zapisami proveniencyjnymi zamieszczonymi na kartach katalogowych biblioteki seminarium kieleckiego pozwala na stwierdzenie, że na kartach tych nie zawsze umieszczano informacje proveniencyjne. Stąd we wspomnianym artykule Piotra Kardysia zostały podane niepełne wykazy książek należących do osób prywatnych. Wspomniana kwerenda umożliwiła stworzenie pełnego rejestru zasobu. Jest on zaprezentowany w niniejszym artykule⁸.

Spośród księgozbiorów prywatnych zachowanych w bibliotece kapitulnej w Kielcach pokazniejsze księgozbiory należały do kanonika Wojciecha Strzemeskiego oraz biskupa Jakuba Zadzika. Biblioteki tych duchownych posiadają zachowane inwentarze archiwalne. Każda z tych bibliotek zasługuje na odrębne studium. W nieodległej przyszłości zostaną opracowane i opublikowane dwa artykuły w związku z nimi. Ponadto planowana jest publikacja inwentarza biblioteki kapitulnej z 1598 roku oraz inwentarza z roku 1650. Uzyskane w ten sposób dane o historycznym rozwoju biblioteki kapitulnej wykorzystane będą w publikacji książki na temat XVIII-wiecznych księgozbiorów parafialnych w prepozyturze kieleckiej.

Superekslibrisy oraz notatki proveniencyjne zachowane na książkach kapitulnych pozwalają na przyporządkowanie tych książek do poszczególnych właścicieli prywatnych.

W księgozbiorze kapitulnym zachowała się książka należąca do kanonika kieleckiego Macieja z Żarnowca:

1. Duranti Guillelmus, *Rationale divinatorum officiorum*, Nürnberg, Ant. Koberger, 19 IV 1480, 2°; Biblioteka Kapituły Katedralnej w Kielcach (dalej: BKKKiel.), sygn. K.00190.

Treść notatki zamieszczonej w książce podaje informacje o ofiarodawcy – był kanonikiem kieleckim i wicedziekanem kapituły krakowskiej: „Liber Eccl[esi]ae Collegiatae sanctae Mariae Kielcen[sis] a Domino Mathia de Żarnowiec Can[oni]co Kielcen[si] e[t] Vicedecano Eccl[esi]ae Crac[oviensis] Cathedralis”⁹. W roku 1476 Maciej z Żarnowca występuje jako egzekutor testamentu wraz z Janem Długoszem. Nie określono w przekazie źródłowym funkcji kościelnej Macieja. Należy zakładać, że chodzi tu o tę samą

⁷ A. Kwaśniewski, *Księgozbiory parafialne w prepozyturze kieleckiej w XVIII wieku*, Lublin 2010. Praca doktorska w Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

⁸ Niniejszy artykuł posiada wcześniejszą formę popularną opublikowaną w czasopiśmie diecezjalnym. Zob. A. Kwaśniewski, *Księgozbiory prywatne zachowane w bibliotece kapituły kieleckiej (XV–XVIII w.)*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 87, 2011, z. 6, s. 703–711.

⁹ Biblioteka Kapituły Katedralnej w Kielcach (dalej: BKKKiel.), sygn. K.00190.

osobę i można utożsamiać właściciela książki z osobą występującą w źródłach¹⁰. W *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis* Maciej z Żarnowca był notowany jako kanonik prebendy nazywanej w Kielcach żydowską. Ponadto potwierdzona została tam informacja, że był wówczas wikariuszem katedry krakowskiej¹¹.

Trzy woluminy z księgozbioru kapitulnego mają wpisy świadczące o przynależności do Jana z Kielc zwanego Opatkiem (Joannes de Kielcze alias Opattek), XVI-wiecznego wikariusza kolegiaty:

1. Alfonsus de Castro [Zamoriensis] OFMObs., *Adversus omnes haereses libri quatuordecim* [...], Coloniae, ex officina Melchioris Novesiani, 1549, 2°; BKKKiel., sygn. K.00183.
2. [Ioannes Chrisostomus, Opera, 1503[?], [nie można określić, dalej: n. m. okr.]; BKKKiel. sygn. K.00187.
3. Hieronymus s., *Epistolae*, P. I-II, Basel, Nic. Kessler, 8 VIII 1489, 2°; BKKKiel. sygn. K.00188.

Na podstawie informacji zapisanych w związku z przekazaniem ksiąg do biblioteki kapitulnej można ustalić, kim był Jan z Kielc, właściciel tych książek. Był wikariuszem kieleckim – wicekustoszem, pochodził z Kielc. Oprócz wikariatu posiadał też prebendę na zamku w Chęcinach. Zmarł przed 16 lipca 1558 roku. Treść notatek zamieszczonych w książkach: „Anno Domini 1558, die sedecima mensis Julii, die Jovis in octava Corporis Christi Honorabilis vir Joannis nacione de Kielcze, alias Opattek, olim Vicecustos Eccl[es]iae Collegiatae Kielcen[sis], Praebendarius vero arcis Chencinensis ibidemque circa parochialem Ecclesiam hora XXII sp[irit]um D[omi]no comendavit ibidemque [...]”¹²; „Anno Do[mini] 1558 Ecclesiae Collegiatae Kielcensis datus testamentaliter p[er] Venerabilem Dominum Joannem Opattek oriundum a Kielcze, Vicecustodem atque Prebendarium Chencinensem [...]”¹³. Listy św. Hieronima zostały opatrzone także notą o przekazaniu do kapitulnej biblioteki, inna jest jednak data – 1559 rok: „Liber a Domino Ioanne Prebendario Chencinen[si] olim Vicecustode Kielcensi Eccl[esi]ae Collegiatae Kielc[ensis] S[an]ctae Mariae 1559 [...]”¹⁴. Znamiona kultury teologicznej, której przejawem jest posiadanie książek, nasuwają pytanie o wykształcenie właściciela. W roku 1517 w metrykę uniwersytetu w Krakowie wpisało się dwóch Janów pochodzących z Kielc: „Johannes Stanislai de Kelcza” oraz „Johannes Alberti de Kelcze”¹⁵. Zpiski proveniencyjne cytowane powyżej nie podają imienia ojca Jana z Kielc – Opattek. Wolno jednak

¹⁰ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich (1440–1500)*, oprac. Bolesław Pr z y b y s z e w s k i, Kraków 1960, s. 54–55.

¹¹ Jan D ł u g o s z, *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis nunc primum e codice authographo editus*, wyd. A. P r z e ź d z i e c k i, t. 1, Kraków 1863, s. 457.

¹² BKKKiel., sygn. K.00183.

¹³ BKKKiel., sygn. K.00187.

¹⁴ BKKKiel., sygn. K.00188.

¹⁵ *Metryka, czyli album Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1509–1551. Biblioteka Jagiellońska rkp. 259*, wyd. A. G ą s i o r o w s k i, T. J u r e k, I. S k i e r s k a, Warszawa 2010, s. 87–88 (1517h/133, 1517h/158).

przypuszczać, że być może właściciel omawianego księgozbioru jest jednym z wymienionych studentów.

W księgozbiorze kapitulnym zachowały się stosunkowo liczne książki wikariusza kolegiaty kieleckiej Marcina z Kielc (Martinus de Kielcze):

1. [A] Cajetanus Thomas de Vio, Summa peccatorum [...], in aedibus honesti Petri Quentell, Coloniae anno virginei partus 1529 mense Martio, 8°; współopr. [B] Herborn Nicolaus OFMObs., In psalmum septuagesimum octavum enarratio lamentatoria [...], apud Petrum Quentell, Coloniae anno 1529, 8°; BKKKiel. sygn. K.0026 adl.
2. Haymo, Homiliarum nunc quarto dilige[n]tissime excusarum [...] pars hyemalis [...], impensis M. Gotfridi Hittorpij, apud inclytam Coloniam Agripinam, mense Februario anni 1537, Paulo III, Carolo V, Ferdinando I orbi Christiano p[rae]sidentibus, 8°; BKKKiel. sygn. K.0043.
3. Clichtoveus Iudocus, Homiliarum [...] tripartitarum pars prima, quae peculiari-ter est de tempore [...], ex Officina Eucharii [Cervicorni], Coloniae anno 1535, 8°; BKKKiel. sygn. K.0073/I.
4. [A] Lochmaier Michael, Parochiale curatorum. [Norimbergae, Frid. Creussner, non ante 1493], 4°; współopr. [B] Nicolaus de Hanapis [Pseudo-Bonaventura], Biblia pauperum, [Strassburg, Io. Prüss] 1490, 4°; współopr. [C] [Hermanus Torren-tinus], Elucidarius carminum et historiarum vel Vocabularius poeticus, impres-sum Deventeriae per me Richardum Pafraet anno Domini 1500, 4°; BKKKiel. sygn. K.00127.
5. Sexti libri materia [...], [w kolofonie:] finem accepit Lugduni per Magistrum Nicolaum de Benedictis, anno ab incarnatione Domini 1511, die vero 20 mensis Nove[m]bris;
Clementinaru[um]. materia [...], [w kolofonie:] finis impositus est anno ab in-carnatione Dni. Quingentesimo undecimo supra millessimum mense Octobris circa finem.
Extravagantes coes., [w kolofonie:] impresse Lugduni per Magistrum Nicolau-[m]. de Benedictis anno ab incarnatione Domini nostri 1511, die vero XX men-sis Decembris.
Extravagantes XX Joan. XXII, [w kolofonie:] Lugduni per Magistrum Nico-lau[m] de Benedictis anno Dni. 1511, die 16 mensis Decembris, 4°; BKKKiel. sygn. K.00132 bis.
6. Ludolfus Carthusianus de Saxonia, I[n] psalterium expositio [...], opus [...] no-viter impressum p[er] Joa[n]nem Moylin, Lugduni 1518, die vero 16 Marcij, 4°; BKKKiel. sygn. K.00141.
7. Biblia, cum postillis Nicolai de Lyra et expositionibus Guillelmi Britonis in omnes prologos s. Hieronymi et additionibus Pauli Burgensis replicisque Mat-thiae Doering. – Nicolaus de Lyra contra perfidam Iudaeorum [...], Nürnberg, Ant. Koberger 12 IV 1493, 2°; [prima pars, super Genesim [...]]; BKKKiel. sygn. K.00215/I.

8. Biblia, cum postillis Nicolai de Lyra et expositionibus Guillelmi Britonis in omnes prologos s. Hieronymi et additionibus Pauli Burgensis replicisque Matthiae Doering. – Nicolaus de Lyra contra perfidam Iudaeorum [...], Nürnberg, Ant. Koberger 12 IV 1493, 2°; [secunda pars, super Esdre. ...]; BKKKiel. sygn. K.00215/II.
9. Biblia, cum postillis Nicolai de Lyra et expositionibus Guillelmi Britonis in omnes prologos s. Hieronymi et additionibus Pauli Burgensis replicisque Matthiae Doering. – Nicolaus de Lyra contra perfidam Iudaeorum [...], Nürnberg, Ant. Koberger 12 IV 1493, 2°; [tertia pars, super Esaia[m] ...]; BKKKiel. sygn. K.00215/III.
10. Biblia, cum postillis Nicolai de Lyra et expositionibus Guillelmi Britonis in omnes prologos s. Hieronymi et additionibus Pauli Burgensis replicisque Matthiae Doering. – Nicolaus de Lyra contra perfidam Iudaeorum [...], Nürnberg, Ant. Koberger 12 IV 1493, 2°; [quinta pars, super evangelia [...]; Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach (dalej: BWSD Kielce) sygn. XV. F. 154.

Książki Marcina z Kielc odnalezione zostały w księgozbiorze kapitulnym. Tylko jedna książka z tego księgozbioru znajduje się obecnie w księgozbiorze seminaryjnym, jest to część Biblii z postyllą Mikołaja z Liry. W inwentarzu z 1727 roku była jeszcze notowana w księgozbiorze kapitulnym, następnie musiała trafić do książkowego zasobu seminaryjnego. W inwentarzu z 1791 roku zanotowano: „Postilla Fr. Nicolai de Lira – 3”¹⁶. W przypadku księgozbioru wiceprepozyta Marcina z Kielc mamy pewność, że jego książki trafiły do księgozbioru kapitulnego na mocy testamentu sporządzonego 14 stycznia 1558 roku. Zachowały się cztery części Biblii z postyllą Mikołaja z Liry. Każda z tych części posiada wpis o przekazaniu testamentalnym. Każdy z nich sporządzono tą samą ręką i w swej treści są niemal identyczne, np. „Anno D[omi]ni 1558 14 mensis Januarii [nieczyt.] Honorabilis Martinus de Kielcze na[ti]o[n]e, Vicepraepositus eiusdem Eccl[es]iae Collegiatae p[ro] Ecclesia eiusdem libru[m] legavit”. Inną ręką dopisano: „oretur pro eo [nieczyt.]”¹⁷. W drugiej części Biblii notatka jest doprecyzowana: „testamentali-ter legavit”¹⁸. *Sexti libri materia* [...] posiada wpis podobny: „Anno [Domini] 1558 integrae[?] [nieczyt.] M[a]rtinus [de Kielcze] Vicep[rae]positus [nieczyt.] [do]navit Ecclesiae ibidem”¹⁹. Wolumin, w którym znajduje się Lochmaier Michael, *Parochiale curatorum*, posiada wpis: „1558 Ecclesiae datur per Martinum Vicepraepositum”²⁰. Ludolfus Cathusianus de Saxonia, *I[n] psalterium expositio* ma wpis: „Pro Eccl[es]ia Kielcen[i]

¹⁶ Archiwum Diecezjalne w Kielcach (dalej: ADK), Akta konsystorskie kolegiaty kieleckiej 1554–1802, Wizytacja dziekańska dekanatu bodzentyńskiego przeprowadzona przez Wojciecha Czapiżyńskiego, dziekana bodzentyńskiego, proboszcza w Dębnie, 25 maja 1791 roku, sygn. PKK-25, brak numeracji kart, inwentarz ksiąg znajduje się faktycznie na k. 3v–4v.

¹⁷ BKKKiel., sygn. K.00215/I.

¹⁸ BKKKiel., sygn. K.00215/II.

¹⁹ BKKKiel., sygn. K.00132 bis.

²⁰ BKKKiel., sygn. K.00127.

testamentaliter legavit H[onorabilis] D[ominus] Martinus de Kielcze Vicep[rae]positus ejusdem Ecclesiae, anno Domini 1558²¹. Wolumin, w którym znajduje się Cajetanus Thomas de Vio, *Summa peccatorum*, opatrzone notą: „Anno D[omi]ni 1558 pro Ecclesia datus p[er] D[ominum] Martinu[m] Vicepraepositu[m]. Haymo, *Homiliarum [...] pars hyemalis* posiada notę: „1558 Eccl[esi]ae Kielcen[i] datus per D[ominum] Vicep[rae]p[osi]tum Martinu[m]²². Ludolfus Carthusianus de Saxonia, *I[n] psalterium expositio* ma notatkę o zakupie tej książki: „Istud Psalterium Mathias de Dzolurzin[?] comparatus tribus fertenis p[ro] honorabili Domin. Marthino de Cielce Vicepraeposito urbe aureo suo [nieczyt.] anno D[omi]ni 1524. Cracovie emptus [...]”²³. Wiadomo więc, że książka została kupiona dla Marcina z Kielc w Krakowie w 1524 roku. Clichtoveus Iudocus, *Homiliarum [...] tripartitarum pars prima* posiada notę potwierdzającą przekazanie książki przez Marcina z Kielc do kapitulnej biblioteki. Książka ta trafiła do biblioteki kapitulnej za pośrednictwem Stanisława z Bodzentyna: „1557 Honorabilis Dominus Martinus a Kielcze [nieczyt.] Eccl[esi]ae [nieczyt.] Vicepraepositus donavit, legavit”. [Dopisano inną ręką:] „Et per executor[em] eiusde[m] D[omi]ni Stanislai a Bodzecin Eccl[esi]ae Collegiat[ae] Kielcen[sis] datus”²⁴. W roku 1512 wpisany został do metryki uniwersyteckiej w Krakowie Martinus Mathiae de Kyelcze²⁵. Zapewne był to posiadacz omawianego księgozbioru. Książki Marcina z Kielc wskazują na jego zainteresowania duszpasterskie związane z funkcją wikariusza kolegiaty kieleckiej. Posiadanie jednak czterotomowej postylli Mikołaja z Liry wskazuje na zainteresowania wyższe, zapewne związane z pobytem w ośrodku uniwersyteckim.

Żyjący w XVI wieku duchowny Stanisław z Bodzentyna (Stanislaus de Bodzentin) posiadał następujące książki:

1. Hofmeisterus Ioannes, *Loci communes rerum theologicarum [...] excudebat Alexander et Samuel Vueissenhorn, Ingolstadii anno 1555, 8°; BKKKiel. sygn. K.0025.*
2. Haymo, *Homiliarum nunc quarto dilige[n]tissime excusarum [...] pars hyemalis [...], impensis M. Gotfridi Hittorpij, apud inclytam Coloniam Agripina, mense Februario anni 1537, Paulo III, Carolo V, Ferdinando I, orbi Christiano p[rae]sidentibus, 8°; BKKKiel. sygn. K.0043 bis.*
3. Haymo, *Homiliarum nunc quarto dilige[n]tissime excusarum [...] pars aestivalis [...], ex Officina Eucharii Cervicorni, Coloniae 1537, 8°; BKKKiel. sygn. K.0044.*
4. Theophilactus, [...] *in quatuor evangelia enarrationes [...] Joanne Oecolampadio interprete, ex Officina Melchioris Novesiani, Coloniae anno 1541, 8°; BKKKiel. sygn. K.0052.*

²¹ BKKKiel., sygn. K.00141.

²² BKKKiel., sygn. K.0043.

²³ BKKKiel., sygn. K.00141.

²⁴ BKKKiel., sygn. K.0073/I.

²⁵ *Metryka, czyli album Uniwersytetu Krakowskiego...*, s. 36 (1512h/133).

5. Clichtoveus Iudocus, *Homiliarum* [...] tripartitarum pars tertia, quae indifferenter est variis de rebus [...], ex Officina Eucharii [Cervicorni], Coloniae anno 1535, 8°; BKKKiel. sygn. K.0073/III.
6. [A] [Guidonis poprawić na Guido] de Monte Rotheri, Manipulus curatorum, [Martinus Flach], Argentinae [Strassburg] anno D[omi]ni 1487, 10 die mensis Maii, 4°; współopr. [B] Nicolaus de Błonie, Tractatus sacerdotalis de sacramentis, [Typographus Jordani = Georgius Husner], Argentinae [Strasburg] 18 VI 1487, 4°; BKKKiel. sygn. K.00115 adl.
7. Placus Andreas, *Lexicon biblicum* [...], Coloniae, ex Officina Melchioris Nove-siani anno Domini 1536, 2°; BKKKiel. sygn. K.00174.

Noty na książkach Stanisława z Bodzentyna są mało czytelne. Jednak możemy ustalić kilka faktów dzięki informacjom w nich zawartym. Hofmeisterus Ioannes, *Loci communes rerum theologicarum* posiada notę: „Anno D[omi]ni 1559 per me Stanisla[m] de Bodzentin oriundum Vicedecanu[m] Collegiatae Ecclesiae Kielcen[is] comparatus 18 [nieczyt.]”. Inna notatka stwierdza: „Liber hic Ecclesiae Cielcensi donatus [...]”²⁶. Haymo, *Homiliarum pars hyemalis* posiada notę: „Libellus post mortem D[omi]ni olim Stanislai a Bodzentin [nieczyt.]”²⁷. Haymo, *Homiliarum pars aestivalis* posiada notę: „Libellus [nieczyt.] post mortem [nieczyt.] olim D[omi]ni Stanislai a Bodzentin P[rodecani] K[ielcensis] p[er] executores Ecclesiae Kielcen[i] datus”²⁸. Haymo, *Homiliarum pars aestivalis* posiada ponadto notę świadczącą o tym, że wcześniej ta książka była własnością Macieja, altarzysty św. Anny w Bodzentynie: „Anno D[omi]ni 1557[?] Honorabilis Dominus Mathias [nieczyt.] Altarista tituli Sa[n]ctae Annae in Bodzentin [nieczyt.]”²⁹. *Enarrationes* Theophilacti posiadają notę: „Libellus [nieczyt.] olim D[omi]ni Stanislai a Bodzencin Prodecani Kielcen[is] Ecclesiae Kielcen[i] datus 1574”³⁰. Clichtoveus Iudocus, *Homiliarum* [...] tripartitarum pars tertia posiada notę: „Libellus [nieczyt.] olim Stanislai de Bodzentin Prodecani Kielcen[is] Ecclesiae Kielcen[i] datus”³¹. Wolumin, w którym znajduje się dzieło Guidonis de Monte Rochen, posiada notę: „Liber [nieczyt.] olim D[omi]ni Stanislai Bodzen[ti]n [nieczyt.] eccles[iae] Kiel[ce]n[si] datus”³². Placus Andreas, *Lexicon biblicum* posiada notę Stanisława: „Anno Domini 1543 emptus 30 grossis per me Stanislaum Dzvoig de Bodzentin” oraz zapis o przekazaniu książki kapitule „Liber [h]ic post mort[em] [nieczyt.] olim D[omi]ni Stanislai a Bodzentin, Ecclesiae K[ielcensis] Prodecani, Eccle[si]ae Kielcen[i] datus anno 1574”³³. Stanisław z Bodzentyna zmarł w 1574 roku i przekazał swoje książki kapitule kieleckiej. Książki zostały przekazane na mocy testamentu, jest mowa o egzekutorach testamentu. Stanisław był wicedziekanem

²⁶ BKKKiel., sygn. K.0025.

²⁷ BKKKiel., sygn. K.0043 bis.

²⁸ BKKKiel., sygn. K.0044.

²⁹ BKKKiel., sygn. K.0044.

³⁰ BKKKiel., sygn. K.0052.

³¹ BKKKiel., sygn. K.0073/III.

³² BKKKiel., sygn. K.00115 adl.

³³ BKKKiel., sygn. K.00174.

kolegiaty – wikariuszem dziekana. Ponadto, jak wyżej zostało ustalone, Stanisław z Bodzentyna był egzekutorem testamentu wiceprepozyta Marcina z Kielc. Na jednej z książek Marcina z Kielc dopisano: „Et per executo[rem] eiusde[m] D[omi]ni Stanislai a Bodzentin Eccl[esi]ae Collegiat[ae] Kielcen[sis] datus”³⁴. Metryka uniwersytetu w Krakowie wymienia kilku Stanisławów pochodzących z Bodzentyna. Niemożliwa jest więc identyfikacja³⁵.

W księgozbiorze kapitulnym i seminaryjnym znajduje się grupa książek będących w XVI wieku własnością Marcina Thomaliewskiego:

1. [Lactantius], *Divinarum institutionum libri VII. De ira Dei liber I. De opificio Dei liber I. Epithome in libros suos, liber acephalos. Phoenix. Carmen de Dominica Resurrectione. Carmen de passione Domini.* [Basileae, apud Andream Cratandrum, mense Februario anno 1521], 4°; BKKKiel. sygn. K.00131.
2. *Sexti libri materia [...]*, [w kolofonie:] *finem accepit per Magistrum Nicolaum de Benedictis, anno ab incarnatione Domini 1511, die vero 20 mensis Novembris. Clementinaru. materia, [...]*, [w kolofonie:] *finis impositus est, anno ab incarnatione Dni. Quingentesimo undecimo supra millesimum mense Octobris circa finem.*
Extravagantes coes. [w kolofonie:] *impresso Lugduni per Magistrum Nicolau. de Benedictis anno ab incarnatione Domini nostri 1511, die vero XX mensis Decembris.*
Extravagantes XX Joan. XXII, [w kolofonie:] *Lugduni per Magistrum Nicolaum de Benedictis anno Dni. 1511, die 16 mensis Decembris,* 4°; BKKKiel. sygn. K.00132.
3. *Clingius Conradus, De securitate conscientiae catholicorum in rebus fidei [...]* *Item [...]* *Confutatio mendaciorum a Luteranis [...]* *editorum, apud haeredes Arnoldi Birckmanni, Coloniae 1563,* 2°; BKKKiel. sygn. K.00172. adl.
4. *Nausea Fridericus, Catholicus Catechismus [...]*, *Coloniae, in aedibus Qventilianis, anno Domini 1543, mense Martio,* 2°; BKKKiel. sygn. K.00185.
5. *Dionysius Carthusianus, Opuscula insigniora [...]* *De omnium ordinum sive statuum institutione [...]*, *Coloniae Agrippinae, apud Ioannem Birckmannum Iuniorum, anno post natum Christum 1559,* 2°; BKKKiel. sygn. K.00193.
6. *Sandeus Felinus, Commentaria preclarissima [...]* *in primu[m] libr[um] decretalium [...]*; *[Commentaria preclarissima [...]* *in quartu[m] et quintu[m] lib[rum] decretalium], [Venetiis per Simonem de Luere pro Andrea de Torresanis de Asula, 26 VIII 1504],* 2°; BKKKiel. sygn. K.00232.
7. *Sandeus Felinus, Commentaria preclarissima [...]* *in secundum libru[m] decretalium] [...]*, *[Venetiis per Simonem de Luere pro Andrea de Torresanis de Asula, 26 VIII 1504],* 2°; BKKKiel. sygn. K.00233.

³⁴ BKKKiel., sygn. K.0073/I.

³⁵ *Metryka, czyli album Uniwersytetu Krakowskiego...*, s. 299; Z. Pietrzyk, *Studenci z Bodzentyna na Uniwersytecie Krakowskim w XVI–XVII wieku*, [w:] *Bodzentyn. Studia z dziejów miasta*, red. K. Brach a, B. Wojciechowska, Kielce 2005, s. 111–121.

8. Gambilionibus Angelus de (de Aretio), *Lectura super Institutionibus*, ed. Franciscus de Accoltis, Venezia, Phil. Pincius 3 X 1499, 2°; BKKKiel. sygn. K.00235.
9. Clingius Conradus, [...] *Catechismus catholicus* [...] item [...] *Summa theologica* [...], Coloniae, apud haeredes Arnoldi Byrcmanni anno Christi nati 1562, 2°; BWSD Kielce sygn. 002131 adl.

Powyższy katalog obejmuje 9 sygnatur. Biorąc pod uwagę fakt, że nr 6 i 7 to ten sam druk w dwu woluminach, mamy więc w sumie 8 tytułów. Wszystkie znajdują się w księgozbiorze kapitulnym. Wyjątek stanowi Clingius Conradus, *Catechismus catholicus*, który obecnie jest z niewyjaśnionych powodów w księgozbiorze seminaryjnym. Musiał jednak w XVIII wieku trafić do księgozbioru kapitulnego, a z niego dopiero do powstającej wówczas biblioteki seminaryjnej. W inwentarzu księgozbioru kapitulnego z 1791 roku dzieło to figuruje³⁶. Na podstawie zapisek proveniencyjnych oznaczonych rokiem możemy odtworzyć proces tworzenia księgozbioru Marcina Thomaliewskiego. W 1568 roku umieścił on swój wpis w *Catholicus Catechismus*³⁷. W 1585 roku opatrzył notatką druk z pismami Laktancjusza³⁸. W 1588 roku wpisał notatki do trzech książek: *Sexti libri materia*³⁹, *Opuscula insigniora*⁴⁰ oraz *Catechismus catholicus*⁴¹. Jeśli chodzi o pozostałe książki, to właściciel nie zaznaczył, w którym roku przyjął je do własnego księgozbioru. Thomaliewski posiadał stopień uniwersytecki – był licencjatem prawa. Był zapewne prepozytem kolegiaty w Nowym Sączu. W 1568 roku zanotował na książce: „Ex libris M. Martini Thomaliewskii P[rae]p[osi]ti. Sandecen[sis] et Iuris Licenc[iati] anno D[omini] 1568”⁴². Również w 1588 roku posiadał te same godności: „Ex libris M. Martini Thomaliewskij P[rae]p[osi]ti. Sandecen[sis] etc. Iuris Licenciati anno d[omi]n[i] 1588”⁴³. Dwie spośród książek Thomaliewskiego posiadają również wcześniejsze zapisy proveniencyjne. Dzieło *Sexti libri materia* było własnością Mikołaj Mazanka w 1519 roku: „Su[m] Nicolai Mazanek [et] amicorum e[ius] [nieczyt.] 1519”. Następnie zapewne właścicielem książkami stał się Tomasz: „Su[m] m[a]g[istr]i Thomae a Drobnin emptus apud Albertum Mansionarium Uniejoviensem dictum Mazanski, nepotem Nicolai Maznski”⁴⁴. *Opuscula insigniora* Dionizego Kartuza również były własnością Tomasza z Drobnina: „Sum m[a]g[istr]i Thomae a Drobnijn”⁴⁵. Zarówno *Sexti libri materia*, jak i *Opuscula insigniora* zostały opatrzone ekslibrisem Thomaliowskiego w roku 1588. Książkami Tomasza z Drobnina Marcin Thomaliewski powiększył własny księgozbiór

³⁶ ADK, Akta konsystorskie kolegiaty kieleckiej, sygn. PKK-25, k. 3v–4v.

³⁷ BKKKiel., sygn. K.00185.

³⁸ BKKKiel., sygn. K.00131.

³⁹ BKKKiel., sygn. K.00132.

⁴⁰ BKKKiel., sygn. K.00193.

⁴¹ Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach (dalej: BWSD Kielce), sygn. 002131 adl.

⁴² BKKKiel., sygn. K.00185.

⁴³ BKKKiel., sygn. K.00193.

⁴⁴ BKKKiel., sygn. K.00132.

⁴⁵ BKKKiel., sygn. K.00193.

w roku 1588. Tomasz z Drobnina w znanych dokumentach diecezji gnieźnieńskiej występuje trzykrotnie jako prowizor święceń w latach 1575, 1577, 1581. Określany jest jako kanonik i oficjał łowicki⁴⁶. Zbiór prawa kościelnego (*Sexti libri materia*) był mu niezwykle pomocny w związku z pełnioną funkcją oficjała.

Spośród ksiązek kolegiaty kieleckiej dwie posiadają wpis własnościowy Macieja z Końskich:

1. [Ambrosius s., *Secunda pars operum beati Ambrosii* [...], [Basileae, p[er] Joannem Petri de Langendorff, [30] Maii 1506] [...], 4°; BKKKiel. sygn. K.00130.
2. [Breviarium Cracoviense [...], Jan Haller, Kraków 1508, 2°]; BWSD Kielce sygn. 02288.

Secunda pars operum została zakupiona za 24 floreny w 1542 roku. Treść noty sporządzonej przez właściciela: „Emptus codex fl. 24 1542 per Mathiam de Cońskie Vicarium Kielcen[is] Colleg[iat]a[ae]”⁴⁷. O Macieju z Końskich wiadomo ponadto, że był oficjałem kieleckim. Odnaleziony przez bpa Walentego Wójcika kodeks z aktami spraw oficjalu kieleckiego rozpoczyna się od akt z czasów Macieja z Końskich: *Acta actorum coram Honorabili Domino Mathia de Końskie Ecclesiae Cathedralis Cracoviensis Altarista, Vicario et Officiali Kielcensi*⁴⁸. W roku 1542, gdy została zakupiona omawiana książka, Maciej z Końskich nie był jeszcze oficjałem kieleckim i altarystą katedry krakowskiej. Wpis własnościowy z 1559 roku w *Brewiarzu krakowskim* uwzględnia funkcję altarysty: „Anno D[omi]ni 1559 Ecc. [nieczyt.] Mathias de Konijskie Altarista arcis Crac[oviensis] et Vicarius ac Officialis Kielcen[is] [nieczyt.]”⁴⁹.

Jedna z ksiązek kapitulnych była pierwotnie własnością Jana z Końskich:

1. [A] Polygranus Franciscus OFM, *Postillae sive enarrationes in evangelia, prout iuxta ritum Sanctae Ecclesiae per singulos dominicos dies distributa sunt ab Adventu usque ad Pentecosten* [...], pars prima, apud haeredes Arnoldi Birckmanni, Coloniae anno 1562, 8°; współopr. [B] Polygranus Franciscus OFM, *Passio Domini nostri Iesu Christi secundum quatuor Evangelistas*, apud haeredes Arnoldi Birckmanni, Coloniae anno 1560, 8°; BKKKiel. sygn. K.0055 adl.

Na wklejce znajdujemy interesującą literacko i kulturowo notatkę: „Ioannes Koneczki est meus possessor anno D[omi]ni 1569 [nieczyt.]”⁵⁰.

Inny XVI-wieczny właściciel książki obecnie kapitulnej to Jan Kaczkowski:

1. [Marliani Ioannes Bartholomeus, *Topographia antiquae Romae*, Lugduni apud Seb. Gryphum 1534] [...], 8°; BKKKiel. sygn. K.0071.

Na wklejce znajdujemy interesującą literacko notatkę, podobną do tej Jana z Końskich:

⁴⁶ Z. P i e t r z y k, *Księga egzaminów do święceń diecezji gnieźnieńskiej z lat 1563–1603*, Kraków 2009, nr 2, 21, 2161.

⁴⁷ BKKKiel., sygn. K.00130.

⁴⁸ W. W ó j c i k, *Organizacja i działalność oficjalu okręgowego w Kielcach w latach 1551–1635*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 10, 1963, z. 3, s. 29.

⁴⁹ BWSD Kielce, sygn. 02288.

⁵⁰ BKKKiel., sygn. K.0055 adl.

„Sum filia supellex huius Joannes Kaczkowski [nieczyt.] anno D[omi]ni 1588. Ego sum possessor Ioannes Kaczkowski bonus homo [nieczyt.]”⁵¹.

Profesor medycyny i rektor Akademii Krakowskiej Mikołaj z Wieliczki był właścicielem następującego dzieła:

1. Alphonsus de Spina, Fortalitium fidei contra judeos, saracenos aliquos christiane fidei inimicos, Norymberga, Antonius Koberger, 25 II 1494, 4°; BKKKiel. sygn. K.00138.

Nota własnościowa „Liber Nicolai de Vieliczka Art[ium] & Medicinae Doctoris” została uzupełniona inną ręką: „Legatus Eccl[es]iae Kielcen[si] [ad] usum sacerdotum eius 1559”⁵². Związki Mikołaja z Wieliczki ze środowiskiem kieleckim polegały na tym, że był on scholastykiem w kapitule kieleckiej. Ponadto był związany z dworem biskupa Tomickiego. Wiadomo też, że zapisał przed śmiercią 6 tomów ze swego księgozbioru katedrze medycyny krakowskiej uczelni. Zmarł 8 VII 1559 roku⁵³. Data wpisu informującego o przekazaniu książki dla kapituły kieleckiej pokrywa się z rokiem śmierci właściciela. Zapewne na mocy testamentu książka ta trafiła do biblioteki kapitulnej.

O przynależności jednej z książek księgozbioru kapitulnego do Piotra Wedelicjusza z Obornik świadczy zapis proveniencyjny.

1. Silvester de Prierio, [Mozzolini, Sylvester], Summa summarum, quae Syluestriana dicitur [...], Argentoraci, opera [e]t impensis ingenui viri Joannis Grieningeri, anno humane salutis 1518 in vigilia Mathiae [23 II] Leone Decimo Pontifice Maximo regnante, 2°; BKKKiel. sygn. K.00182.

Książka ta posiada ręczny zapis: „Petri Vedelcii Obornicen[is] Artiu[m] & Medicine Doctoris, Con[sulis] Cracovien[is]”. Wspomniany zapis proveniencyjny został umieszczony na stronie tytułowej u dołu. Na końcu, pod kolofonem tą samą ręką, ręką Piotra Wedelicjusza została wykonana notatka: „Fr[ater] meus D[omi]n[u]s Doctor Iacobus Canonicus Posn[aniensis] istum Sum[a]m Silvestrina[m] mihi reliquit [nieczyt.] ex archetypo eiusdem authoris impressum mea consensu accepit ac pro usu suo servavit”. Na dolnej okładzinie znajduje się superekslibris złożony z zatartego, tłoczonego napisu: [JA]COBI [nieczyt.] DE OBORNYKY. Książka ta była pierwotnie opracowana dla Jakuba z Obornik i należała do jego księgozbioru. Jakub podarował ją swojemu bratu Piotrowi. Zapewne trzecim właścicielem był Marcin Gesschowski[?], czwartym właścicielem był bliżej nieznan Jan, kanonik kolegiaty Wszystkich Świętych w Krakowie. Na stronie tytułowej, w górnej części, znajduje się notatka: „Ioannis Modlenij, S[anctorum] O[m]nium Craco[viensis] Canonici, Prebendari[i] Lan. etc. a d[omino] Martino Gesschowski[?] mecenato[!] dono datus”. Kanonik Jan był zapewne czwartym właścicielem. Piątym właścicielem stała się kapituła kielecka. Na stronie tytułowej znajdujemy zapis: „Ecclesiae Collegiatae Kielcen[is]”. *Summa summorum* trafiła do biblioteki nie bezpo-

⁵¹ BKKKiel., sygn. K.0071.

⁵² BKKKiel., sygn. K.00138.

⁵³ L. Hajdukiewicz, *Mikołaj z Wieliczki*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 21, Wrocław 1976, s. 147–148.

średnio od Piotra Wedelicjusza. Wedelicjusz z Obornik był doktorem medycyny i dwukrotnym rektorem Akademii Krakowskiej. Zmarł w 1544 roku⁵⁴. Ponadto wiadomo, że Mikołaj z Wieliczki i Piotr Wedelicjusz z Obornik byli przyjaciółmi⁵⁵. Być może to jest ślad drogi, którą książka Piotra Wedelicjusza trafiła do biblioteki kapitulnej w Kielcach. Choć wywód nieco komplikuje postać kanonika Jana, to jednak uczeni Mikołaj z Wieliczki i Piotr Wedelicjusz wskazują na związki intelektualne środowiska kieleckiego z Krakowem. Mikołaj z Wieliczki i Piotr Wedelicjusz byli ponadto związani z osobą biskupa krakowskiego Piotra Tomickiego. Kapituła kielecka posiada podarowany jej przez Tomickiego graduał. Ten pergaminowy graduał, przechowywany w skarbcu katedry kieleckiej, ma na okładzinie superekslibris Piotra Tomickiego⁵⁶. Zestawione fakty pomagają zrozumieć kontekst, w którym książki trafiały do biblioteki kieleckiej.

Wspomniany zapis własnościowy Piotra Wedelicjusza oraz notatka o otrzymaniu *Sumy* od brata Jakuba zostały sporządzone czerwonym atramentem i tą samą ręką. Są to bez wątpienia zapisy wykonane ręką Piotra Wedelicjusza. W literaturze znany jest ekslibris Piotra znajdujący się w mszale krakowskim wydanym w 1532 roku. Mszał ten jest przechowywany w Bibliotece Zakładu im. Ossolińskich we Wrocławiu. Ekslibris drzeworytowy przedstawia herb Wedel i inicjały właściciela. Pod ekslibrisem Piotr umieścił ręczny zapis: „Petrus Vedelicius [...]”. W artykule Mieczysława Radojewskiego zostało zamieszczone zdjęcie tego zapisu. Pozwala to na stwierdzenie, że zapis w mszale i zapisy na *Sumie* zostały wykonane tą samą ręką, ręką Piotra Wedelicjusza⁵⁷. Piotr Wedelicjusz z Obornik miał dużą bibliotekę, która uległa rozproszeniu. Ponadto znany jest superekslibris właściciela z herbem Wedel oraz inicjałami P[etrus] V[edelicius] D[e] O[borniki]⁵⁸.

Związki renesansowych uczonych potwierdza również odkrycie drugiego nieznanego ekslibrisu Piotra Wedelicjusza. W Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku odkryto ekslibris drzeworytowy, który przedstawia herb Wedel otoczony kółkiem ornamentem roślinnym. Z odkrytym ekslibrisem Piotra Wedelicjusza podobieństwo wyraźne zdradza drzeworyt (nie ekslibris) z herbem Łódzia Piotra Tomickiego drukowany na *Misale Posnaniense* z 1524 roku. Drzeworyt z herbem Łódzia zastosowany w druku mszału poznańskiego ze względów oczywistych ozdobiony jest infułą biskupią Tomickiego. Epoka renesansu, uczeni i biskupi tamtej epoki, zainteresowania – wszystko to rzuca światło na środowisko kapituły kieleckiej⁵⁹.

⁵⁴ H. B a r y c z, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego w epoce humanizmu*, Kraków 1935, s. 232–234.

⁵⁵ L. H a j d u k i e w i c z, dz. cyt., s. 147–148.

⁵⁶ J. Z d a n o w s k i, dz. cyt., s. 10.

⁵⁷ M. R a d o j e w s k i, *Nieznany ekslibris Piotra Wedelicjusza – najstarszy polski znak lekarski*, „Ze skarbca kultury. Biuletyn Informacyjny Zakładu Narodowego im. Ossolińskich Biblioteki Polskiej Akademii Nauk” (dalej: ZSK) 1977, z. 28, s. 51–58.

⁵⁸ M. S i p a y ł ł o, *Polskie superekslibrisy XVI–XVIII wieku w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*, Warszawa 1988, s. 40.

⁵⁹ M. R a d o j e w s k i, *Drugi nieznan ekslibris Piotra Wedelicjusza z Obornik – najstarszy polski znak lekarski*, ZSK 1979, z. 31, s. 49–53.

Marcin Kromer przekazał kapitule kieleckiej w 1565 roku dwa woluminy zawierające listy św. Hieronima:

1. Hieronymus s., Epistolae, pars 1, Parma [Typ. Hieronymi: Epistolae] I) 18 I 1480, II) 15 V 1480, 2°; BKKKiel. sygn. K.00234/I.
2. Hieronymus s., Epistolae, pars 2, Parma [Typ. Hieronymi: Epistolae] I) 18 I 1480, II) 15 V 1480, 2°; BKKKiel. sygn. K.00234/II.

W drugiej części inkunabułu zawierającego listy świętego znajdujemy notatkę: „D[ominus] Mart[inus] Cromerus Can[onicus] Crac[oviensis] Varmien[sis] etc. Ecclesiae Kielcensi donavit 1565”; [zapis uzupełniła inna ręka:]. E[t]iam anno Domini 1571 Ep[iscop]us Varmien[sis] – Nove[m]b[er]e 26 [nieczyt.]”⁶⁰. Kromer zgodnie z notatką był kanonikiem kieleckim, doktorem obojga praw. W związku z wyjazdem Stanisława Hozjusza do Rzymu został biskupem koadiutorem warmińskim, a po śmierci Hozjusza w 1579 roku warmińskim ordynariuszem⁶¹.

Dwa woluminy w księgozbiorze kapitulnym posiadają noty świadczące o ich przynależności do znanego kolekcjonera Floriana Piltowskiego:

1. [A] Topiarius Dominicus Aegidius OP, Conciones in epistolas et evangelia, quae per sacram Quadragesimam populo in Ecclesia proponi solent [...] e tabulis D. Iacobi Veldii concinnatae [...] auctae et locupletatae per D. Aegidium Topiarium [...], apud Antonium Tilenium Brechtanum sub signo Struthio, Antverpiae 1568, 8°; współopr. [B] Topiarius Dominicus Aegidius OP, Conciones in evangelia et epistolas, quae festis totius anni diebus populo in Ecclesia proponi solent [...] [pars hyemalis], [pars aestivalis], e tabulis D. Laurentii a Villavicentio Xeresani elaboratae [...] locupletatae per D. Aegidium Topiarium [...], apud Antonium Tilenium Brechtanum sub signo Struthio, Antverpiae 1568; [w kolofonie:] excudebat Antverpiae Christophorus Plantinus, mense Augusto 1567, 8°; BKKKiel. sygn. K.0064.
2. Angelus Clavasio de, Sum[m]a Angelica de casibus conscientiae [...], [w kolofonie:] impensis providi Ioannis Rynman de Oringaw [...] necnon Ioannis Knoblauch civis inclytæ urbis Argentinae, in officina industrii Renati Beck [...], impressa Argentinae 1513 pridie kal. Septembris, 4°; BKKKiel. sygn. K.00148.

Biskup Wójcik ustalił, że scholastyk opatowski i wiceprepozyt kielecki Florian Piltowski był też od roku 1577 oficjałem kieleckim⁶². W książce Topiarius Dominicus Aegidius OP, *Conciones in epistolas et evangelia* znajdujemy zapiszkę donacyjną następującej treści: „Libellus Floriani Pilthowski Artium Bac[calaurei], Scholastici Opatovien[sis] et Pro[decani] Kielcen[sis], quem Eccl[esi]ae Kielcensi in perpet[u]um pignus donavit anno Domini 1571 Novembris 26”⁶³. Nota umieszczona na drugiej książce brzmi następująco:

⁶⁰ BKKKiel., sygn. K.00234/II.

⁶¹ H. E. Wykazski, *Kromer (Cromerus) Marcin*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich*, Warszawa 1982, t. 2, s. 429–436.

⁶² W. Wójcik, dz. cyt., s. 31.

⁶³ BKKKiel., sygn. K.0064.

„Liber Eccl[esi]ae Kielcen[si] 1571 p[er] Florianum Pilt[hovium] Vicep[raeposi]tu[m] in usum [nieczyt.] datus, [nieczyt.] Petro Bodzentiny ipse [nieczyt.] 1562 [nieczyt.]”⁶⁴. Obie książki zostały przekazane kolegiacie za życia Piltowskiego, zanim został on oficjałem. Interesująca w kontekście naszych badań jest informacja, że właściciel był bakałarzem sztuk wyzwolonych. Ks. W. Witkowski podaje, że był on scholastykiem opatowskim i wicekustoszem kieleckim⁶⁵. Wiadomo również, że Piltowski ofiarowywał książki zarówno za życia, jak i po śmierci – testamentem. Kolegii opatowskiej ofiarował mszał w artystycznej oprawie. Po śmierci kanonika cały jego księgozbiór otrzymał klasztor Bernardynów w Opatowie⁶⁶. Źródła potwierdzają, że Piltowski kształcił się na Akademii Krakowskiej, na uczelni tej zapewne zdobył też bakalaureat na wydziale sztuk wyzwolonych. W każdym razie w 1551 roku Piltowski wpisany został do metryki uczelni krakowskiej: „Florianus Pylthowski d. Ploc.”. W późniejszym czasie, gdy ukończył studia, dopisano w owej metryce obok nazwiska Piltowskiego informację: „scholasticus Opatoviensis”⁶⁷. Florian Piltowski był posiadaczem dużej biblioteki, którą ofiarował klasztorowi Bernardynów w Opatowie. Książki jego biblioteki miały na oprawach superekslibris złożony z herbu Brodzicz i inicjałów właściciela. Superekslibris Piltowskiego występuje w dwu odmianach (kompozycjach)⁶⁸. Na wyklejce górnej okładziny *Conciones in epistolas et evangelia* znajduje się cytowana powyżej zapiska proveniencyjna o znamionach ekslibrisu – pod ekslibrisem (pod zapisem) znajduje się atramentowy rysunek wykonany tą samą ręką co ekslibris. Rysunek przedstawia herb Brodzicz⁶⁹.

Wśród książek kapitulnych znajduje się XVI-wieczny druk z superekslibrisem arcybiskupa Jakuba Uchańskiego:

1. [Agrippa Henricus Cornelius ab Nettesheym], [De inc[ertitudine] et vanitatae scientiaru[m] declamatio invectiva, denuo ab autore recognita & marginalibus annotationibus aucta] [n. m. okr.], 8°; BKKKiel. sygn. K.0060.

Z powodu uszkodzenia karty tytułowej trudne jest określenie wydania i tytułu. Książka jednak została oprawiona w 1553 roku. Na górnej okładzinie znajduje się tłoczony napis: „HENRICI CORNE[LII] 1553”. Superekslibris Uchańskiego został umieszczony na górnej i dolnej okładzinie. Przedstawia herb Radwan na tarczy. Tarcza wkomponowana została w koło. Nad kołem znajdują się insygnia biskupie – mitra i baculum. Superekslibris nie posiada żadnych inicjałów i jedynie podobieństwo przedstawienia pozwala łączyć go z Uchańskim. Maria Sipayło zamieściła w swoim opracowaniu zdjęcia trzech superekslibrisów Uchańskiego⁷⁰. Pochodzą one z różnych etapów kościelnej kariery wła-

⁶⁴ BKKKiel., sygn. K.00148.

⁶⁵ W. Witkowski, *Kolegiata Panny Maryi w Kielcach*, „Pamiętnik Religijno-Moralny”, t. 9, 1845, s. 198.

⁶⁶ A. Bastrzykowski, *Kolegiata św. Marcina w Opatowie i jej kapituła, cz. II: Katalog prałatów i kanoników kolegiaty opatowskiej od 1212 roku aż do dni naszych*, [Ostrowiec Świętokrzyski] 1949, s. 61.

⁶⁷ *Metryka, czyli album Uniwersytetu Krakowskiego...*, s. 274 (1551e/016).

⁶⁸ M. Sipayło, dz. cyt., s. 112–113.

⁶⁹ BKKKiel., sygn. K.0064.

⁷⁰ M. Sipayło, dz. cyt., s. 46–51.

ściciela. Najbardziej interesujący jest dla naszych badań trzeci – najpóźniejszy typ superekslibrisu Uchańskiego. Zachowany w kieleckiej bibliotece znak własnościowy najbliższy jest właśnie trzeciemu z zaprezentowanych i omówionych przez Marię Sipayłło. Jakub Uchański gromadził bibliotekę na przestrzeni lat, przechodząc przez kolejne funkcje kościelne. Rok 1553 (rok opracowania książki kieleckiej) był rokiem, w którym Uchański był już biskupem chełmskim. Zapewne stąd bierze się bliskie podobieństwo zachowanego w Kielcach superekslibrisu ze znanym z literatury superekslibrisem, pochodzącym z czasów, gdy właściciel był biskupem chełmskim⁷¹.

Mikołaj z Konopnicy był właścicielem książki:

1. Ferus Ioannes, Postillae sive conciones [...]. In epistolas et evangelia, quae a Pascha usque ad Adventum dominicis diebus in Ecclesia Christi recitantur [...], Coloniae Agrippinae, apud haredes Arnoldi Birckmanni [typis Ioannis Bathenii], anno 1558, 2°; BKKKiel. sygn. K.00168.

Nota własnościowa jest dość nieczytelna: „Sum Nicolai a Konopnicza [nieczyt.], emptus [nieczyt.] 1557”⁷².

Oswald Gerlach był właścicielem książki:

1. Prateolus Gabriel, De vitiis, sectis et dogmatibus omnium haereticorum, qui ab orbe condito ad nostra usque tempora [...] proditi sunt elenchus alphabeticus [...], Coloniae, apud Gervinum Calenium & haeredes Ioannis Quentel, anno 1569, 2°; BKKKiel. sygn. K.00173.

Nota własnościowa podobna do stosowanych w owym czasie: „Sum Osvaldi Gerlachii”⁷³.

W księgozbiórze kapitulnym zachowały się kazania św. Augustyna:

1. Augustinus s., [Preclarissima Divi Aurelii Augustini sermonu[m] opera] [...] in officina [...] Henrici Gran civis [...] oppidi Hagenaw sumptibus [...] Joa[n]nis Rynman de Oringaw [...], mense Octobri anno [...] 1521, 2° BKKKiel. sygn. K.00180.

Książka ta posiada dwa wpisy własnościowe. Pierwszym właścicielem był prepozyt radomski Bartłomiej: „Bartholomaei Radomien[is] Praepositi fida suppel[l]ex ab Honorabili Mathia P[nieczyt.]”⁷⁴. Bartłomiej zakupił ją od bliżej nieznanego Macieja. Ksiądz Wiśniewski podaje, że metryki fary radomskiej sięgają roku 1590, gdy proboszczem był Bartłomiej Laznowicz⁷⁵. W 1620 roku książka została przekazana przez ostatniego właściciela kapitule kieleckiej: „1620 ab [nieczyt.] R. D. Alberto Gniewisz Decano Volborzien[si] P[raeposito] [et] Off[icia]li Radomien[si] donat[us]”⁷⁶. Ksiądz Wiśniewski podaje, że Albert (Wojciech) Gniewisz był prepozytem i oficjałem w Radomiu oraz

⁷¹ Tamże, s. 51–52.

⁷² BKKKiel., sygn. K.00168.

⁷³ BKKKiel., sygn. K.00173.

⁷⁴ BKKKiel., sygn. K.00180.

⁷⁵ J. Wiśniewski, *Dekanat radomski*, Radom 1911, s. 228.

⁷⁶ BKKKiel., sygn. K.00180.

dziekanem wolborskim. Zmarł w 1649 roku⁷⁷. Wojciech Gniewisz pochodził z Wolborza, z terenów archidiecezji gnieźnieńskiej. W 1600 roku otrzymał święcenia kapłańskie, prowizorem był pleban Bartłomiej Łaznowicz. Początkowo po święceniach był kaznodzieją przy kościele św. Jana Chrzciciela w Radomiu. Po śmierci Łaznowicza objął jego probostwo. W 1600 roku, w chwili przyjmowania święceń, Wojciech Gniewisz był bakałarzem sztuk⁷⁸.

Walenty Gniewisz był też właścicielem drugiego tomu dzieł Bernarda z Clairvaux oraz dzieła św. Augustyna *De civitate Dei*:

1. Bernardus Clarevallensis, *Operum* [...] tomus secundus, [Basileae, per Ioannem Hervagium, Mar. 1552], 2°; BKKKiel. sygn. K.00226.
2. Augustinus s., *De civitate Dei* [...], Basileae, Froben, 1542, 2°; BKKKiel. sygn. K.00228.

Nota o przekazaniu przez Walentego Gniewisza kapitule tomu dzieł Bernarda z Clairvaux przynosi informację o kieleckim prałacie: „Hic liber applicatus est Ecclesiae Collegiatae Kielce[nsi] ab executor[e] Perillis. et ad R[evere]ndi olim Valentini Gniewosz[!] Decani eius[dem] eccl[esiae] Kielcen[sis], Praepositi et Of[ficia]lis Radomien[sis], Parochi Stężycen[sis]”⁷⁹. Walenty Gniewisz był kieleckim dziekanem, oficjałem i proboszczem radomskim, a także plebanem w Stężycy. Należy zwrócić uwagę na powiązanie tych urzędów. Jeśli chodzi o precedencję, to w średniowieczu dziekan był pierwszym (przed prepozytem) prałatem w kapitule kieleckiej, w epoce nowożytnej pierwsze miejsce w kapitule kieleckiej zajął prepozyt. W Radomiu oprócz oficjalu funkcjonował tzw. archidiaconat radomski (czyli dziekania kielecka), funkcję archidiakańską wykonywał dziekan kieleckiej kapituły. Stężycza była siedzibą jednego z trzech dekanatów wchodzących w skład dziekani kieleckiej, czyli okręgu radomskiego⁸⁰. Nota o przekazaniu kapitule dzieła św. Augustyna zawiera zapis „nazwiska” podawany przez ks. Wiśniewskiego w formie Gniewisz: „Hic liber applicatus est Ecclesiae Collegiatae Kielce[nsi] ab execute Perillis. et ad R[evere]ndi Valentini Gniewisz[!] Decani Kielcen[sis] Praepositi et Officialis Radomien[sis], Plebani Stężycen[sis]”⁸¹.

Oprawa dzieła św. Augustyna posiada superekslibris biskupa poznańskiego Benedykta Izbieńskiego, wewnątrz superekslibrisu została wytłoczona data roczna: 1545. Ksiądz Wiśniewski podaje „nazwisko” w formie „Gniewisz”; potwierdza, że był oficjałem radomskim, proboszczem w Radomiu i Stężycy oraz dziekanem kapituły kieleckiej. W Radomiu Walenty Gniewisz był proboszczem w latach 1660–1693. Ponadto Wiśniewski dodaje ważny szczegół: Walenty Gniewisz zanim został proboszczem radomskim,

⁷⁷ J. Wiśniewski, dz. cyt., s. 228.

⁷⁸ D. Kupisz, *Dzieje parafii św. Jana Chrzciciela w Radomiu w XIV–XVIII wieku*, [w:] *Kościół św. Jana Chrzciciela w Radomiu. Architektura, ludzie, wydarzenia*, red. D. Kupisz, b. m. i r. wyd., s. 32.

⁷⁹ BKKKiel., sygn. K.00226.

⁸⁰ B. Rzewuska-Kurzeja, *Rozwój sieci parafialnej w prepozyturze kieleckiej w średniowieczu*, „Nasza Przeszłość” 59, 1983, s. 69–96. M. Pieniążek-Samerek, *Tributum gratitudinis reddo. Fundacje artystyczne na terenie Kielc w XVII i XVIII wieku. Studium z historii kultury*, Kielce 2005, s. 45–50.

⁸¹ BKKKiel., sygn. K.00228.

był nauczycielem szkoły parafialnej w Radomiu i posiadał też odpowiedni stopień naukowy uzyskany w Akademii Krakowskiej. Książd J. Wiśniewski sugeruje, że był zapewne magistrem⁸².

Jedna z książek zachowanych w księgozbiorze kapitulnym posiada proveniencję: „Ex lib[ris] Andr[eae] Zagórski [!]”. Jej zawartość stanowią cykle kazań:

Bareletta Gabriel, *Sermones de tempore [...] de sanctis [...], impensis circumspecti viri archibibliopolae Joannis Rynman [...] in officina industri Henrici Gran in oppido imperiali Hagenau impressi [...] decimo die mensis Octobris anno salutis nostrae 1518, 4°; BKKKiel. sygn. K.00123.*

Andrzej Zagórny piastował wiele urzędów kościelnych. Był m.in. prepozytem kieleckim (od 1608 roku), kanonikiem warmińskim i proboszczem w Leszczynach. Brał udział poszukiwaniu księgozbioru Kopernika. Zagórny miał wyższe wykształcenie – doktorat z teologii oraz doktorat obojga praw⁸³.

Trzy książki z księgozbioru kapituły posiadają ekslibrisy Bartłomieja Pobiedrzyka (Gajdzikowica):

1. Clichtoveus Iudocus, *Homiliarum [...] tripartitarum pars III, quae indifferenter est variis de rebus [...], ex Officina Eucharii Cervicorni, Coloniae anno 1541 mense Augusto, 8°; BKKKiel. sygn. K.0074/III.*
2. [A] Vergilius Polydorus, *De rerum inventoribus libri octo. [...] eiusdem in dominicam precem commentariolum [...], apud Isingrinum, Basileae 1546, 8°; współopr. [B] Vergilius Polydorus, Dialogorum de patientia et eius fructu libri II, de vita perfecta lib. I, de veritatis et mendacio lib. I, de prodigiis lib. III, per Mich. Isingrinum, Basileae 1545, 8°; BKKKiel. sygn. K.0092 adl.*
3. [A] Pelbartus de Themeswar, *Pomerium sermonum de tempore [...], impressum ac diligenter revisum p[er] industriu[m] Henricum Gran in imperiali oppido Hagenau, expe[n]sis ac sumptibus providi viri Joannis Rynman finit feliciter. Anno salutis nostrae 1521, quinta die Februarii, 2°; współopr. [B] Pelbartus Themeswar, de, [Pomeriu[m] sermonu[m] de Beata Virgine Dei Genitrice vel Stellariu[m] corone Beatae Virginis [...], [...] impressis circu[m]specti viri archibibliopole Joannis Rynman de Oringaw in officina industrii Henrici Gran civis in imperiali oppido Hagenaw finit feliciter. Anno virginei partus 1520, die quinta mensis Iulij, 2°; BKKKiel. sygn. K.00167. adl.*

Bartłomiej Pobiedrzyk (Gajdzikowicz) notowany jest jako wikariusz kielecki w latach 1611–1548, od 1634 roku był proboszczem w Łukowej. Pochodził z Pobiedzic w diecezji gnieźnieńskiej, stąd „nazwisko” Pobiedrzyk. W dniu 10 maja 1648 roku sporządził testament, w którym przekazał wikariuszom kieleckim m.in. książki⁸⁴. Wymienione powyżej trzy woluminy posiadają druki współprawne, co daje w sumie 5 druków. Książki Gajdzikowica są opatrzone notatkami sporządzonymi ręką właściciela. Drugi z wymie-

⁸² J. Wiśniewski, dz. cyt., s. 228, 233.

⁸³ M. Pięniżek-Samok, *Kielce XVII–XVIII wiek. Słownik biograficzny*, Kielce 2003, s. 179–180.

⁸⁴ Tamże, s. 122–123.

nionych wyżej woluminów stał się własnością Pobiedziskiego w 1611 roku: „Ex libris Bartholomei Pobiedziski Arti[u]m et Phi[losophi]ae Bacalaurei anno D[omi]ni 1611 Kielciis”⁸⁵. Informacja o stopniu naukowym wikariusza kieleckiego (bakalarz sztuk i filozofii) uzupełnia jego życiorys sporządzony przez Martę Pieniążek-Samek⁸⁶. Pierwsze z wymienionych dzieł zostało kupione za trzy floreny w 1611 roku: „Ex lib[ris] P. Bartholomei Gajdzikowic Pobiedziski anno 1623 comparatus florenorum tribus”⁸⁷, zaś trzecie zostało zakupione w Bardzie 9 września 1624 od kielczanina Jana Barszcza, który był wtedy wikariuszem w parafii Bardo. Informacje te pochodzą od nabywającego, który sporządził notatkę znajdującą się na kartce włożonej między karty woluminu: „R. P. Bartholomaeus Pobiedziski hunc librum muneris ergo Vic[arius] Kielcen[sis] a H[on]orabili P[at]re Ioanne Barscio Kielc[e]n[si] Vic[ario] Barden. accep. cui [nieczyt.] sit retributor liberalissimus. Anno 1624 Septemb[ris] 9 in villa Bardo”⁸⁸. Ioannes Barscius wikary z Barda określony jest jako *Kielcensis*. W słowniku biograficznym wymieniany jest inny kielczanin Jan Barszczyk ławnik; notowany w 1645 roku jako właściciel posesji na terenie Kielc⁸⁹.

Z książek przekazanych kapitule kieleckiej przez Jana Wypiórowicza zachowały się do dziś:

1. Aquinas Thomas OP, Enarrationes evangeliorum dominicalium & quadragesimalium per totum annum ex praecipuis Ecclesiae doctoribus per eximium sacram literarum interpretem S. Thomam de Aquino [...], Ioannes Gymnicus excudebat, Coloniae 1535, 8°; BKKKiel. sygn. K.0021 bis.
2. Hanapus Nicolaus, Exemplorum sacrosanctae scripturae liber absolutissimus [...], apud Hulderichum Morhartum, Tubingae an. 1533, 8°; BKKKiel. sygn. K.0022.
3. [A] [Leopoliensis Ioannes, Vivifica passionis Christi historica explanatio cum doctissima applicatione ad sacrificium utriusque testamenti [...], Cracoviae, ex Officina Ungleriana, anno Domini 1538], 8°; współopr. [B] Polygranus Franciscus, Passio Domini nostri Iesu Christi secundum quatuor evangelistas cum commentariis F. Francisci Polygrani [...], apud haeredes Arnoldi Birckmanni, Coloniae anno 1560, 8°; BKKKiel. sygn. K.0031 adl.
4. Haymo, Homiliarum nunc quarto dilige[n]tissime excusarum [...] pars hyemalis [...], [im]pensis M. Gotfridi Hittorpij., apud inclytam Coloniam Agri[ppinam], [mense] [Fe]bruarii anni MDXXXVII [1537], [Pau]lo III, Carolo V, Ferdinando I, orbi Christiano p[rae]sidentibus, 8°; BKKKiel. sygn. K.0043 bis.
5. Petrus de Palude, Sermones sive enarrationes in evangelia et epistolas quadragesimales, qui Thesaurus Novus vulgo vocatur [...], excudebat Balthasarus Lipius, sumptibus Antonii Hierati, Moguntiae anno 1608, 8°; BKKKiel. sygn. K.0056.

⁸⁵ BKKKiel., sygn. K.0092 adl.

⁸⁶ M. Pieniążek-Samek, *Kielce XVII–XVIII wiek...*, s. 122–123.

⁸⁷ BKKKiel., sygn. K.0074/III.

⁸⁸ BKKKiel., sygn. K.00167. adl.

⁸⁹ M. Pieniążek-Samek, *Kielce XVII–XVIII wiek...*, s. 15.

6. Clichtoveus Iudocus, Homiliarum [...] tripartitarum pars I, quae peculiariter est de tempore [...], ex Officina Eucharii Cervicorni, Coloniae anno 1541, mense Augusto, 8°; BKKKiel. sygn. K.0074/I.
7. Clichtoveus Iudocus, Homiliarum [...] tripartitarum pars II, quae peculiariter est de sanctis [...], ex Officina Eucharii Cervicorni, Coloniae anno 1541, mense Augusto, 8°; BKKKiel. sygn. K.0074/II bis.
8. [Nicolaus de Błonie], Tractatus sacerdotalis d[e] sacramentis deque divinis officiis et eorum administrat[i]o[n]ibus. [W kolofonie:] Finit tractatus perutilis de administratione sacr[ament]orum, de exposicio[n]e officii misse, de dicendis horis canonicis [...]. Impressus Argentine per Joannem Knobloch anno Domini 1512, 4°; BKKKiel. sygn. K.00111 [adl.].
9. Davroultius Antonius [Averoult Antoine de] SJ, Flores exemplorum [...] sive catechismi historialis [...], pars 1–4, apud Ioannem Kinchium, sub Monocerotae, Coloniae Agrippinae 1616, 4°; BKKKiel. sygn. K.00142.
10. Vincentius Ferrarius, s., Sermones de tempore et de sanctis. P. I–III, Nürnberg, Ant. Koberger, I) 1492, II) 31 VIII 1492, III) 28 VI 1492, 2°; BKKKiel. sygn. K.00160.
11. [A] Placus Andreas, Lexicon Biblicum sacrae Philosophiae Candidatis elaboratum [...], Coloniae, anno 1543, [w kolofonie:] Venduntur Coloniae in aedibus P. Quentell, anno 1543, 2°; współopr. [B] Nausea Fridericus, Fragmenta Homiliarum [...] Liber unus, Aeditio prima, Coloniae, ex Officina Quenteliana anno salutis 1536, mense Septembri, 2°; współopr. [C] Ferus Ioannes, Postilla de sanctis in festis sanctorum, quorum a Pascha usque ad Adventum per [...] Ioannem Ferum & in hanc formam redacta deinde per D. Ioannem a Via [...], Coloniae, apud haeredes Arnoldi Birckmanni, Anno 1560, 2°; współopr. [D] Ferus Ioannes, Postilla de sanctis in festis sanctorum, quorum ab Adventu usque ad Paschae festum [...] per [...] Ioannem Ferum [...] pronunciata & in hanc formam redacta deinde per D. Ioannem a Via [...], Latina facta, Moguntiae, excudebat Franciscus Behem, anno 1558, 2°; BKKKiel. sygn. K.00186. adl.
12. Dionysius Carthusianus, Enarratio epistolarum & evangeliorum de sanctis per totum anni circulum [...], pars altera [...], de sanctis [...] editio tertia, Coloniae Petrus Quentel suis impensis excudebat, anno 1542, 2°; BKKKiel. sygn. K.00199, (por. K.00200, K.00203).

Na powyższej liście wyselekcjonowano dwanaście woluminów z księgozbioru kapitulnego, które posiadają ekslibrisy Jana Wypiórowicza. Należy dodać cztery druki współprawne, co daje liczbę szesnastu druków pozostałych po bibliotece duchownego, przekazanej kapitule kieleckiej. Marta Pieniążek-Samek podaje, że wikariusz kielecki Jan Wypiórowicz sporządził 23 lutego 1650 roku testament, w którym przekazał kościołowi kolegiackiemu m.in. książki⁹⁰. Ekslibrisy z woluminów należących do Jana Wypiórowicza są zróżnicowane w treści i przynoszą sporą wiedzę na temat właściciela i jego

⁹⁰ Tamże, s. 178–179.

biblioteki. Można ustalić na podstawie zapisów proveniencyjnych, że książki były kolekcjonowane od 1611 do 1625 roku. O dwu wiemy, że zostały nabyte drogą zakupu. *Enarrationes evangeliorum dominicalium & quadragesimalium* Tomasza z Akwinu stały się własnością Wypiórowicza w 1611 roku: „Ego sum vere legitimus possessor huius libri Ioan[nnes] Wypiorvius anno Domini 1611”. Na tej samej książce inna notatka – „Ex libris Joannis Wypiorovii Vicescholastici Kielcensis”⁹¹. W 1613 roku do księgozbioru trafił *Tractatus sacerdotalis* Mikołaja z Błonia; notatka: „Johannes Wypiorovii Minoris Poloniae, anno D[o]m[ini] 1613, die 9 Martii”⁹². W 1624 roku przybyły znów dwa woluminy (trzy tytuły): [A] [Leopoliensis Joannes, *Vivifica passionis Christi historica explanatio*; współopr. [B] Polygranus Franciscus, *Passio Domini nostri Iesu Christi* oraz drugi wolumin: Clichtoveus Iudocus, *Homiliarum [...] tripartitarum pars I*. Noty własnościowe, z których czerpiemy informacje: „Ioannes Wypiorovius V[icarius] E[cclesiae] C[ollegiatae] K[ielcensis] 1624”⁹³; „Ex libris Ioannis Wypiorovii anno 1624[?]”⁹⁴. W roku 1624 Wypiórowicz zakupił: kazania Wincentego Ferariusza od Jakuba Kozłowskiego wikariusza kolegiaty kieleckiej oraz *Enarratio epistolarum & evangeliorum de sanctis per totum anni circulum* Dionizego Kartuzja. Kazania Wincentego kosztowały 3 floreny. Obydwie książki zostały zakupione w tym samym dniu – 10 marca. Zapiski proveniencyjne: „Anno D[omi]ni 1625, die 10 Martii iste liber per me Joannem Wypiorovium a R. D[omi]no Jacobo Kozłowski V. E. C. K. emptus pro flor. 3”⁹⁵; „Ex libris Joannis Wypiorovii Vicar[i]i Eccl[esi]ae Colleg[iatae] Kielcen[sis] a[n]no D[omi]ni 1625, die 10 Martii emptus 1.90”⁹⁶. W katalogu druków Wypiórowicza w pod numerem czwartym znajduje się dzieło biskupa Haymona. Druk ten należał przed 1574 rokiem do Stanisława z Bodzentyna i po jego śmierci przeszedł na własność kapituły. Wikariusz Wypiórowicz posiadał tenże druk z homiliami Haymona wśród książek należących do osobistego księgozbioru. Tym razem na mocy jego testamentu po raz drugi druk trafił do biblioteki kapitulnej. Przypadek ten wskazuje na związki księgozbiorów prywatnych z księgozbiorem „publicznym” kapituły. Po powyżej cytowanej notatce dotyczącej Stanisława z Bodzentyna Jan Wypiórowicz umieścił własny ekslibris: „Ex libris Ioannis Wypiorovii Vicescholastici Eccl[esi]ae Colleg[iatae] Kielcen[sis] a[n]no D[omi]ni 1627”⁹⁷.

Do działającego w Kielcach duchownego Macieja Oblomkowicza (Oblamkowicza) należały książki:

1. Dionysius Carthusianus, Liber utilissimus de quatuor hominis novissimis [...], apud Henricum Falckenburg, Coloniae 1591, 12° BKKKiel. sygn. K.0010.
2. Ludovicus Granatensis, Primus tomus concionum de tempore, quae a prima Do-

⁹¹ BKKKiel., sygn. K.0021 bis.

⁹² BKKKiel., sygn. K.00111 [adl?].

⁹³ BKKKiel., sygn. K.0031 adl.

⁹⁴ BKKKiel., sygn. K.0074/II bis.

⁹⁵ BKKKiel., sygn. K.00160.

⁹⁶ BKKKiel., sygn. K.00199 (por. sygn. K.00200, sygn. K.00203).

⁹⁷ BKKKiel., sygn. K.0043 bis.

minica Adventus usque ad Quadragesimae initium in Ecclesia haberi solent, ex Officina Christophori Plantini, Antverpiae 1584, 8°; BKKKiel. sygn. K.0093.

3. Opatovius Adamus, Tractatum theologicorum [...] pars secunda, in Officina Christoph. Schedelii, Cracoviae a[nno] 1645, 4°; BKKKiel. sygn. K.00136.

Każda z wymienionych książek Obłomkowicza posiada notę własnościową. Kazania Ludwika z Granady i traktat Opatowczyka posiadają notatki, z których wynika, że książki te przeszły na własność kapituły na mocy testamentu. Pełną, nieuszkodzoną notę znajdujemy w kazaniach Ludwika z Granady: „R. D. Mathias Obłomkowic Can[onicus] et Offi[cialis] Kielcen[sis] testament[alit]er legavit”⁹⁸. Obłomkowicz (Obłamkowicz) otrzymał święcenia subdiakonu 2 marca 1612 roku z prowizją na wikariat – wicescholasterię kielecką, następnie był m.in. kanonikiem kieleckim *fundi* Szewna oraz oficjałem kieleckim, proboszczem w Tumlinie i Leszczynach⁹⁹. Odnaleziony przez biskupa Wójcika w bibliotece PAN we Wrocławiu tom akt oficjalu kieleckiego rozpoczyna się od słów: „Acta Consistorii Kielcensis coram Ven[erabili] Mathia Oblankovic”¹⁰⁰.

Do Jana Hilarego Kasztulskiego należały książki:

1. Officia propria festorum Canonici Ordinis SS. Sepulchri Domini Hierosolymitani [...], in Officina typograph. Mathiae Andreoviensis, Cracoviae 1620, 4°; BKKKiel. sygn. K.00101.
2. Arnobius Apher, In omnes psalmos commentarii, iuxta pii sane atque eruditi D[esiderii] Erasmi Roterodami in autorem prefatio ad Adrianum VI Pont. Max. In psalmum: Quare fremuerunt gentes absolutissimus commentarius Erasmi Roterodami, Eucharius Cervicornus, Ubiorum Agrippina 1522, 4°; BKKKiel. sygn. K.00121 adl.
3. [A] Sanson Franciscus, Questiones super Physicam Arystotelis, Venezia, Io. Rubens pro Alex. Calcedonio, 8 II 1496, 2°; współopr. [B] Mayronis Franciscus, de, Super primo libro sententiarum, Basel, Nic. Kessler, 15 X 1489, 2°; BKKKiel. sygn. K.00176.
4. [A] Duns Scotus Ioannes, Quaestiones in IV libros Sententiarum, ed. Phillippus Bagnacavallus, P. I–II, Venezia, Bon. Locatellus pro Oct. Scoto, 18 XII 1497, 2°; współopr. [B] Duns Scotus Ioannes, Questiones quodlibetales, ed. Philippus Bagnacavallus, Venezia, Bon. Locatellus pro Oct. Scoto, 3 II 1497/8, 2°; BKKKiel. sygn. K.00189. adl.
5. Ioannes de Selva, Tractatus de beneficiis [...], [n. m. okr.] 1531, 8°; BWSD Kielce sygn. 002993.

Spośród 5 wymienionych woluminów, zawierających w istocie 7 druków, w księgozbiorze kapitulnym znajduje się obecnie 4. *Tractatus de beneficiis* znajduje się w księgozbiorze seminaryjnym, choć ma też na sobie stare sygnatury świadczące o tym, że był

⁹⁸ BKKKiel., sygn. K.0093.

⁹⁹ M. Pi e n i a ż e k - S a m e k, *Kielce XVII–XVIII wiek...*, s. 108–110.

¹⁰⁰ W. W ó j c i k, *Organizacja i działalność oficjalu okregowego w Kielcach w latach 1635–1681*, „Prawo Kanoniczne” 30, 1987, nr 1–2, s. 121–141.

wcześniej w księgozbiorze kapitulnym¹⁰¹. Ich właściciel, Jan Hilary Kasztulski, był od 1657 roku proboszczem w Szewnej z prezenty kanonika Stanisława Pacera, od 1 sierpnia 1673 notowany jako oficjał kielecki był proboszczem w Szewnej i kanonikiem kieleckim *fundi Szewna*¹⁰². Biskup Wójcik błędnie odczytał nazwisko Kasztulskiego. Według niego nazwisko to brzmiało: „Rastulski”¹⁰³.

W księgozbiorze kapitulnym zachowała się jedna książka, której posiadaczem był kanonik Jan Jerzy Konrad:

1. Bartholomaeus Anglicus, De proprietatibus rerum, [Heidelberg, Typ. Lindelbachii = Henr. Knoblochther] 21 V 1488, 2°; BKKKiel. sygn. K.00153.

W tej książce na drugiej karcie widnieje notatka: „Ex libris Joannis Gregorii Konradi Kiel[censis], Opatov[iensis] Ca[no]ni[ci], Decani Kunov[iensi]s, Parochi Szewn[ensis]”¹⁰⁴. Z biogramu Jana Jerzego Konrada autorstwa Marty Pieniążek-Samek wynika, że już w roku 1730 posiadał on wszystkie wymienione w notatce proveniencyjne urzędy. Ponadto z biogramu tego wynika, że był on w kieleckiej kapitule kanonikiem *fundi Szewna* oraz proboszczem parafii Szewna. Należy zwrócić uwagę, że kumulacja licznych beneficjów miała przełożenie na znaczny majątek zgromadzony przez duchownego i przekazany w testamencie różnym instytucjom kościelnym; największą sumę otrzymała kolegiata kielecka. Podobnie jak Kasztulski, Konrad był proboszczem parafii Szewna i kanonikiem kieleckim *fundi Szewna*¹⁰⁵. Nazwisko Jana Jerzego Konrada występuje w katalogach ks. J. Szczepaniaka¹⁰⁶.

Do wikariusza Jana Kwasikiewicza należały książki:

1. Ioannes Quintinus, Sermones morales super totius anni evangelia dominicalia [...], apud Ioannem Crithium, sub signo galli, Coloniae anno 1611, 8°; BKKKiel. sygn. K.0032.

Jan Kwasikiewicz był kielczaninem, od 1678 roku pełnił urząd wicekustosza w kolegiacie kieleckiej, spełniał też w tej kolegiacie inne funkcje¹⁰⁷.

Jan Malczewski był właścicielem dzieła:

1. Samuel de Lublino, OP, Summula casuum [...], sumptibus haeredum Joan. Crithii, sub signo Galli, Coloniae Agrippinae anno 1631, 8°; BKKKiel. sygn. K.0095.

¹⁰¹ BWSK Kielce, sygn. 002993.

¹⁰² M. Pieniążek-Samek, *Kielce XVII–XVIII wiek...*, s. 71.

¹⁰³ W. Wójcik, *Organizacja i działalność oficjalu okręgowego w Kielcach w latach 1635...*, s. 123.

¹⁰⁴ BKKKiel., sygn. K.00153.

¹⁰⁵ M. Pieniążek-Samek, *Kielce XVII–XVIII wiek...*, s. 76–77.

¹⁰⁶ J. Szczepaniak, *Katalog duchowieństwa diecezjalnego zestawiony na podstawie krakowskich ksiąg święceń (1646–1789)*, Kraków 2008–2009, s. 498; t e n ż e, *Spis prałatów i kanoników kapituły katedralnej oraz kapituł kolegiackich diecezji krakowskiej (XVIII w.)*, Kraków 2008, s. 57; t e n ż e, *Spis prepozytów i plebanów diecezji krakowskiej (XVIII w.)*, Kraków 2008, s. 43.

¹⁰⁷ M. Pieniążek-Samek, *Kielce XVII–XVIII wiek...*, s. 86.

Jan Malczewski pozostawił w książce zapis prownienicyjny: „Joannis Malczewski Praepositi [nieczyt.] Titu[li] S[ancti] Sp[iritus]us”¹⁰⁸. Zapewne chodziło tu o kościół szpitalny świętej Trójcy w Kielcach.

W prywatnych księgozbiorach duchowieństwa zachowanych w kapitulnej bibliotece obecna była literatura kaznodziejska i duszpasterska. Należały do niej zbiory kazań i podręczników duszpasterskich. Zarówno członkowie kapituły, jak i wikariusze posiadali druki ze zbiorami kazań. W zestawionych katalogach bibliotek występują jako autorzy kazań: Wincentius Ferrarius, Thomas Aquinas, Pelbartus de Themeswar, Haymo, Jodocus Clichtoveus, Fridericus Nausea, Dionysius Carthusianus, Franciscus Polygranus, Dominicus Topiarius, Joannes Ferus, Gabriel Bareletta, Ludovicus Granatensis, Ioannes Quintinus. Wśród wymienionych autorów brak rodzimych. Podobne prawidłowości zachodzą w stosunku do podręczników duszpasterskich. Znajdowały się one w księgozbiorach zajmujących się duszpasterstwem wikariuszy oraz w księgozbiorach kanoników. Właścicielami tego rodzaju literatury byli Marcin z Kielc (*Summa peccatorum* kardynała Kajetana), Stanisław z Bodzentyna (*Manipulus curatorum*), Florian Piltowski (Angelus de Clavasio, *Sum[m]a Angelica de casibus conscientiae*), Jan Wypiórowicz (*Tractatus sacerdotalis de sacramentis* Mikołaja z Błonia), Maciej z Żarnowca (*Rationale divinorum officiorum*), Piotr Wedelicjusz (*Summa summarum, quae Syluestrina dicitur*). Zbiory kazań i podręczniki duszpasterskie są związane bezpośrednio z kapłańską działalnością duchownych.

Z działalnością kapłańską wiąza się też druki liturgiczne. Wikariusz i oficjał kielecki Maciej z Końskich posiadał *Breviarium Cracoviense* w rzadkim wydaniu z 1508 roku. Kanonik i oficjał Maciej Oblamkowicz posiadał patronał brewiarzowy – *Officia propriae festorum Canonici Ordinis SS. Sepulchri Domini Hierosolymitani. Breviarium Cracoviense* to pomnik dawnej służby Bożej odprawianej w kolegiacie kieleckiej zgodnie ze średniowiecznym zwyczajem diecezji krakowskiej. Zachowane księgi liturgiczne wskazują na dwie epoki w historii liturgii w dawnej Polsce. Brewiarz krakowski należał do epoki średniowiecznej – przedtrydenckiej. Patronał brewiarzowy kanoników miechowskich to księga potrydencka, umożliwiająca kultywowanie dawnych własnych oficjów, nieobecnych w księgach rzymskich.

Zbiory kazań, podręczniki duszpasterskie, księgi liturgiczne wiązały się z podstawowymi czynnościami kapłańskimi. Książki o tematyce teologicznej i prawniczej wskazują na wyższe aspiracje intelektualne ich właścicieli. Z kilku księgozbiorów pochodzą poszczególne książki „nieduszpasterskie” – teologiczne: Alfonsus de Castro, *Adversus omnes haereses* (własność Jana z Kielc zwanego Opatkiem), Hofmeisterus Ioannes, *Loci communes rerum theologicarum* (własność Stanisława z Bodzentyna), Clingius Conradus, *De securitate conscientiae* oraz *Catechismus catholicus*, Dionysius Carthusianus, *Opuscula insigniora* (własność Marcina Thomalinowskiego), Alphonsus de Spina, *Fortalitium fidei* (własność Mikołaja z Wieliczki), Prateolus Gabriel, *De vitiis, sectis et dogmatibus omnium haereticorum* (własność Oswalda Gerlacha), Leopoliensis Joannes,

¹⁰⁸ BKKKiel., sygn. K.0095.

Vivifica passionis Christi historica explanatio (własność Jana Wypiórowicza), Dionysius Carthusianus, *Liber utilissimus de quatuor hominis novissimis*, Opatovius Adamus, *Tractatum theologicorum* (własność Macieja Obłomkowicza). Na specjalną uwagę zasługuje biblioteka Jana Hilarego Kasztulskiego. Należały do niej książki o tematyce teologicznej i filozoficznej: Sanson Franciscus, *Questiones super Physicam Aristotelis*, Franciscus de Mayronis, *Super primo libro sententiarum*, Ioannes Duns Scotus, *Quaestiones in IV libros Sententiarum* oraz *Questiones quodlibetales*.

Ślady tematyki prawniczej występują w trzech księgozbiorach: *Sexti libri materia* miał Marcin z Kielc, miał je też Marcin Thomalinowski obok *Commentaria preclissima* Sandeusa Felinusa i *Lectura super Institutionibus* Angelusa de Gambilionibus. Do oficjała kieleckiego Jana Hilarego Kasztulskiego należał *Tractatus de beneficiis*.

W renesansowych zbiorach wikariuszy kolegiaty – Jana z Kielc, Marcina z Kielc, Stanisława z Bodzentyna, Macieja z Końskich – znajdujemy dzieła Ojców Kościoła. Duchowni posiadali druki z tekstami św. Augustyna, św. Ambrożego, św. Jana Chryzostoma, św. Hieronima, Laktancjusza, Teofilakta. W XVII-wiecznym zbiorze dziekana kapituły Walentego Gniewisza odnajdujemy dzieła św. Augustyna i św. Bernarda z Clairvaux. *De civitate Dei* tego pierwszego zanim znalazło się w księgozbiorze Walentego Gniewisza, było własnością biskupa poznańskiego Benedykta Izbieńskiego. Kazania św. Augustyna znajdowały się początkowo w XV-wiecznym księgozbiorze Bartłomieja z Radomia (był proboszczem z Radomia), następnie trafiły do księgozbioru Wojciecha Gniewisza, również proboszcza Radomia. Zapewne tak Bartłomiej, jak i Wojciech byli związani, jako proboszczowie radomscy, z kapitułą kielecką, gdyż istniał zwyczaj łączenia probostwa radomskiego z dziekanatą kapitułną. W XVII-wiecznym księgozbiorze kanonika kieleckiego Jana Kasztulskiego znalazł się komentarz Arnobiusza do Psalmów.

Wyjątkowy rys XVI-wiecznym księgozbiorem nadają dzieła o tematyce biblijnej. Marcin z Kielc posiadał czterotomową posytlę Mikołaja z Liry i komentarz do Psalmów Ludolfa z Saksonii. Stanisław z Bodzentyna posiadał *Lexicon biblicum*. W XVII-wiecznym księgozbiorze Jana Wypiórowicza znalazły się *Lexicon biblicum* oraz *Exemplorum Sacrosanctae Scripturae liber absolutissimus*. Posiadanie dzieł Ojców Kościoła oraz dzieł o tematyce biblijnej wskazuje na uczestnictwo duchownych kieleckich w nurcie teologicznym epoki określanym jako powrót do źródeł.

Księgozbiory prywatne dają skromny, ale wyraźnie zarysowujący się w ciągu wieków obraz kultury intelektualnej w Kielcach. Otwartą sprawą pozostaje kwestia rezydowania duchownych i ich faktycznej działalności w Kielcach. Z całą pewnością rezydowali ci posiadacze bibliotek, którzy byli wikariuszami. Ponadto posiadanie książek było związane z wykształceniem. Mikołaj z Wieliczki oraz Piotr Wedelicjusz byli doktorami medycyny, Marcin Kromer był doktorem obojga praw, Florian Piltowski był bakałarzem, Andrzej Zagórny był doktorem obojga praw oraz doktorem teologii, Wojciech Gniewisz był bakałarzem, Bartłomiej Pobiedrzyk, wikariusz kolegiaty, był bakałarzem. Jest wysoce prawdopodobne, że Marcin z Kielc studiował na uniwersytecie w Krakowie. Studiów w Krakowie nie można wykluczać w przypadku Jana z Kielc i Stanisława z Bodzentyna. W księdze promocji Uniwersytetu Krakowskiego w 1487 roku stopień bakałarza uzy-

ską Sebastian z Olkusza (*Sebastianus Nigellinus de Ilkusch*). Glosator opatrzył jego nazwisko zapisem: *custos Kyelczensis*¹⁰⁹. W 1488 roku stopień magistra sztuk uzyskał Jakub z Szydłowa (*Jacobus de Schydlow*). Glosator opatrzył jego nazwisko zapisem: *custos Kyelczensis mortuus anno Christi 1501*¹¹⁰. Bakałarz Sebastian z Olkusza oraz Mistrz Jakub z Szydłowa byli prałatami kapituły kieleckiej. Działali w zapewne na przełomie XV–XVI wieku. Informacje o posiadaczach księgozbiorów, jak i postaciach dwóch wykształconych scholastyków, po których nie zachowały się księgozbiory, rzucają nieco światła na poziom wykształcenia kieleckiego środowiska.

Opracowane księgozbiory prywatne środowiska związanego z kolegiatą kielcką obejmują listę dzieł zachowanych w księgozbiorze kapitulnym. Ponadto w księgozbiorze seminaryjnym odkryto kilka druków. W literaturze przemiotu znajdujemy informacje o rozproszonych drukach pochodzących z księgozbiorów kieleckich. Pomijając biblioteki większych rozmiarów jak np. biblioteka Piotra Wedelicjusza, czy Floriana Piltowskiego, tytułem egzemplifikacji należy zwrócić uwagę na książki pochodzące z księgozbiorów mniej znanych. W zbiorach Ossolińskich zachowały się dwa inkunabuły pochodzące z księgozbioru kanonika i oficjała kieleckiego Jana Hilarego Kasztulskiego¹¹¹. W Bibliotece Jagiellońskiej zachował się inkunabuł należący do kanonika kielckiego Kazimierza Weyssa (XVII w.)¹¹² oraz inkunabuł należący do kanonika kieleckiego Andrzeja Zygmunta Bisiorowskiego (XVI w.)¹¹³. Żyjący w XVI wieku, bliżej nieznany kanonik kielecki Erazm był właścicielem dzieła *Brevis refutatio cuiusdam rabulae calumniarum*¹¹⁴. Dalsze badania, prowadzone poza księgozbiorem kapituły kieleckiej, ujawnią zapewne kolejne dzieła z zasobu historycznych bibliotek duchowieństwa związanego ze sławną kolegiatą.

¹⁰⁹ *Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku*, wyd. A. Gąsiorowski, Kraków 2000, s. 81 (87/94B).

¹¹⁰ Tamże, s. 81 (88/2M).

¹¹¹ *Katalog inkunabułów Biblioteki zakładu im. Ossolińskich we Wrocławiu na podstawie materiałów Kazimierza Piekarskiego*, opracowała Alodia Kawecka-Gryczowa, Wrocław 1956, s. 35, 64. Dwa inkunabuły to: *Historia septem sapientium* oraz Pius II, *De situ, ritu, moribus et conditione Teutoniae*.

¹¹² *Inkunabuły Biblioteki Jagiellońskiej*, oprac. A. Lewicka-Kamińska i inni, Kraków 1962, s. 28 (nr 463 – Jacobus de Gruytrode, *Lavacrum conscientiae omnium omnium sacerdotum*).

¹¹³ Tamże, s. 100 (nr 1933 – Firmicus Maternus Iulius, *De nativitatibus*).

¹¹⁴ *Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Polonica wieku XVI. Z materiałów rejestracyjnych zebranych zespołowo pod kierownictwem Kazimierza Zatheya opracowała Maria Bohonos*, Wrocław 1965, s. 560 (nr 2022).

PRIVATE BOOK COLLECTIONS PRESERVED IN THE LIBRARY
OF THE KIELCE CHAPTER HOUSE (fifteenth- to eighteenth century)

SUMMARY

This article is based on provenance research done on the historical library of the Kielce chapter house. This research has allowed to prepare a list of priests who owned book collections which were subsequently bequeathed to the chapter library. Particular books were matched with their owners and thus catalogues of private libraries came into existence. In some cases these “catalogues” contain only one or two printed books. The private libraries stored in the chapter library contain monuments of printing since the fifteenth century. The priests who owned these books were either members of the chapter house or curates of the Kielce collegiate church in the period from the sixteenth to the eighteenth century. The members of the chapter house as well as the curates owned printed books connected with their sacerdotal activity, such as collections of sermons, handbooks for priests or liturgical books. Some of them owned also works of the Fathers of the Church as well as biblical, theological and legal prints. The contents of the private book collections cast light on the interests and the theological culture of the environment of the Kielce chapter.